

1.

CONRADI GESNERI MEDICI DE RARIS ET
ADMIRANDIS HERBIS, QUAE SIVE QVOD NOCTV
luceant, siue alias ob causas, LVNARIAE nominan-
tur, Commentariolus: & obiter de alijs
etiam rebus quæ in tene-
bris lucent.

*Inferuntur & Icones quadam her-
barum nouæ.*

EIVSDEM DESCRIPTIO MONTIS FRACTI,
siue Montis Pilati, iuxta Lucernam in Heluetia.

HIS ACCEDVNT

10. DV CHOVL G. F. Lugdunensis, Pilati Montis
in Gallia Descriptio.

10. Rhellicani STOCKHORNIAE, qua STOCK-
hornus mons altissimus in Bernensium Heluetio-
rum agro, versibus Heroicis describitur.

TIGVRI

Apud ANDREAM Gesnerum F. & M-
COBVM Gesnerum, fratres,

CL. V. D. Rod. Guallhero amico candidiss.
Con. Gesnerus D. D.

DESCRIPTIO MON=

TIS FRACTI IUXTA LVCERNAM, ET PRIMUM Chorographica, præsertim quod ad paludem Pilati in eo memorabilem.

MAGNI inter Heluetios nominis ciuitas Lucerna est, monasterio præcipuè celebris, cuius conditor fuit VVighardus quidam presbyter, Ruperti ducis Alemanniæ & Sueuię frater, circa annũ à nato Domino nostro octingétesimo sextodecimo. Ciuitas enim post monasterium & pariter etiam ratione monasterij condita fertur. Ciues humani & hospitalis, & non paucilocupletes sunt. Multa eorum fortitudinis bellicæ testimonia extant. Amœnitas loco præcipua, & simul utilitas piscationis, uecturę, munitiõisq; nomine ex lacu & Vrfa fluuio, illic è lacu quem fecerat emergéte, accedit. Pontes bini aperti per fluuium, & totidem per lacum tecti, planis sternuntur. alter per lacum, qui longior est, ad gressus circiter quingentos extenditur. Ab altera parte tuta munitaq; ciuitas est alto colle, quem etiam mœnia incingunt. Sed urbis descriptionem alijs relinquo. Initium montis Fracti, quã nos cõscendimus, ad sesquihoræ iter abest. (Audio & alia breuiore uia conscendi, sed ea magis accliu). Inde per syluas, ualles, prata, & cliuos ascéditur. Intra horam ferè ad dextram apparent rudera arcis dirute, quam ab Anglo quodam nobili inhabitatam ferunt. nam per hanc quoque regionem Anglorum exercitus aliquando grassatus est. Inde peruenitur in uallem quam Eijetalam uocant. in qua innumeræ boues pascuntur: & pastorum siue lactariorum hominũ, *γλακτοφάγων ἀβίων τε δικαιοτάτων ἀνθρώπων* multæ casæ, stabula & fœnilia spectantur. Incolunt autem hæc loca æstiuis tantũ mensibus quatuor: si modò æstas illic nominanda est. In uerticibus enim altissimorum montium perpetuam hyemem esse dixeris. paulò inferius etiam uernum tempus, circa medium

quod uocāt, Homerus in Creta *αἰράγρος*, & mures alpini: quorum naturas nos in historia quadrupedum descripsimus: & gallinæ quædam montanæ, ut phasiani alpini, & lagopodes siue perdices candidæ pedibus uillosis nidulantur.

A medio montis & Eijetala ualle ascensus deinceps altior difficiliorque est ad summam usque casam siue fennam, ut ipsorum uocabulo utar. Paulò infra quam fons est ad dexteram in latere cliui, in exiguo terræ cauo abditus, cuius purissima gelidissimaque aqua à lassitudine, siti & æstu, mirificè refecti sumus, cum assatim inde hauriremus, & pane ex eo madente uesceremur, qua uoluptate haud scio an ulla magis grata, magisque Epicurea (quâquam maximè sobria & frugalis) humanis sensibus contingere possit. Epicurū uoluptatis patronum legimus, pane & aqua aliquando contētum cœnitasse, nimirum quòd ex frugalissimo illo uictu non in præsentia modo simplicem ac naturalem uoluptatem, sed postridie etiam sensuum ac cerebri integritatem capitisque leuitatem perciperet. Sed cum uoluptatis corporeæ qua sensus demulcentur uis, affectionis contrariæ intensiōni remissioni ue respondeat, ut in bilance pars altera tanto euadit altius, quanto magis deprimitur altera, pari utrinque momento: & ubi contraria sensibus molestaque affectio nulla præcedit, ne uoluptas quidem sequi ulla potest: frigidæ potum fateri oportet nunquam naturæ iucundiores esse, quàm cū siti, æstu & lassitudine maximè incaluisimus. id quod montanis in locis & longo ascensu maximè contingit. Itaque cum simul quiescimus à summo labore, simul à maximo calore refrigeramur, simul à siti intensa irrigamur, simul à fame solito maiore pascimur, præsertim animo interim quàm maximè tranquillo & securo, & iucundissima amicorum societate, comitate, colloquijs exhilarato, quis non summam hac in re uoluptatem ponat? Quis enim sensuum hinc sua uoluptate nõ fruitur? Nā quod ad tactū, corpus uniuersum estu affectū, frigidio

Tactus.

iuxta illud Homeri, *ζῶρ δ' ἐπιπνείων ἄντρος βορέας αἴτης.*
 Idem rursus uentos & frigora expertū, Sole, ambulatione
 uel igne in casis pastorum calefiet. Visus mirabili montiū,
 iugorum, rupium, sylvarum, uallium, riuorum, fontiū, pra-
 torum, aspectu insolito delectatur. quod ad colorem ui-
 rent & florent pleraq; omnia. quod ad eorum que uiden-
 tur figuras, miræ & raræ sunt scopulorum, rupium, anfra-
 ctuū, aliarūq; rerum species, tum figura tum magnitudi-
 ne altitudineq; admirandæ. Si oculorum aciem intende-
 re, uisum dispergere, & longe lateq; prospicere & circum-
 spicere omnia libeat, speculę scopuliq; non desunt, in qui-
 bus capite iam inter nubes uersari tibi uidearis. Si contra
 colligere uisum malis, prata syluasq; uirentes aspectabis,
 aut ingredieris quoq; uel ut amplius colligas, ualles opa-
 cas, rupes umbrosas, speluncas obscuras inspicias. Est au-
 tem cum omnium rerum uicissitudo & uarietas, tum uel
 maximè sensibiliū iucunda. Tanta uerò uarietas alibi nus-
 quam, quanta in montibus, intra quidem tam breue spa-
 tium reperitur: in quibus ut alia iam nō dicā, quatuor an-
 ni partes, æstatem, autumnum, uer, hyemem, uno die uide-
 re ac ingredi licet. Adde quòd ex summis montium iugis,
 uniuersum cœli nostri hemisphærium liberè conspectui
 tuo patebit, & ortus occasusq; siderum absq; ullo impedi-
 mento facilè obseruabis: & Solem longè tardiùs occiden-
 tem, ex orientem uerò citiùs animaduertes. Auditū sua-
 ues sociorum sermones, iocis, facetiæq; oblectabunt: & a-
 uicularum in syluis suauissimi cantus, & ipsum deniq; so-
 litudinis silentium. Nihil hîc auribus molestum esse po-
 test, nihil importunum, nulli tumultus aut strepitus urba-
 ni, nullæ hominū rixæ. Hîc in profundo & religioso quo-
 dam silentio ex præaltis montium iugis, ipsam ferè cœle-
 stium, si quæ est, orbium harmoniam exaudire tibi uidebe-
 ris. Odores etiam suaues ex herbis, floribus ac stirpibus
 montanis se offerunt. eadem enim plantę in montibus, tū
 odoratiores, tum ad medicamenta efficaciores, quàm in
 plano proueniunt. Aer hîc longè liberior & salubrior, nec
 adeò

Visus.

Auditus.

Olfactus.

adeò uaporibus crassis infectus, ut in planitie, nec ut in ur
bibus & alijs hominũ habitationibus cõtagiosus aut fœ-
tidus. hic naribus ad cerebrum deriuatus, arteria ad pul-
mones & cor, non solum non offendit, sed etiam iuuat.

Gustus oblectamentũ eximium iam supra celebraui, *Gustus.* fri-
gidæ potum: qui quidem defessos ac sitiètes nulla aut mul-
tò minore noxa hïc delectabit, quàm in planitie uel domi-
fieret. Primum enim ipsa aqua in montibus purior & meli-
or est, præsertim circa medium, ni fallor: ubi neque frigida
nimis aut niualis est, & tamen pura & percolata & libero
adhuc exposita aëri: Cum circa uertices uel nulla sit, uel
prægelida niualisq̃, nec pura satis, nec percolata. in pedi-
bus uerò montium, minus frigida est, ideoq̃ minus iucun-
da: & plerunq̃ in aëre minus libero, ac insalubrior. Dein-
de frigidissima aqua sæpe minus lædit, quàm minus frigi-
da, aucto per antiperistasin in uentriculis bibentium calo-
re, præsertim iuniorum. nam cum frigidior his in locis aër
superficiem subinde refrigerans, poros nimium aperiri, &
calorem internum exhalare ac discuti nõ sinat, & frigiditas
ex potu intrinsecus accedat, interceptum utrinq̃ con-
trario frigore calorem natiuum intra se magis colligi &
augeri dicendum est. Præterea motus & ambulatio mox
à potu succedens, ut aqua partim per urinam & sudorem
inaniatur, partim calefiat, efficit: neq̃ possit frigida statim
ad cor rapi, & calorẽ eius extinguere, quæ mortis aut gra-
uissimi morbi causa foret. Cor etiam frigido aëre inspira-
to subinde, minus calet, itaq̃ frigidæ potu minus offendi-
tur. Nam quæ magis calent à frigore citius affici & uinci
constat. Sed hoc ita se habere, hoc est frigidam tutius in
montibus bibi, etiã copiose, nõ rationibus tantum nostris
credi uolo: sed experientiæ multò magis. Nam & accolæ
montis Fracti hoc affirmant: & ego cum multis amicis nõ
hoc solum in monte, sed alijs quoq̃ multis prius sine no-
xa sæpe sum expertus: cum alioqui phlegmaticus & frigi-
di uentriculi homo, facile aquæ potu offender. Aiunt etiã
infra illum, cuius mentionem feci fontem, alium esse reme-